

УДК 336.14:352(477)

Ю. О. Раделицький

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри обліку і аудиту

Львівського національного університету імені І. Франка, м. Львів

ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА ТЕРИТОРІЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ: УМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ

В даній науковій статті наводяться результати теоретичного дослідження становлення системи місцевих бюджетів як основи реалізації місцевого самоврядування на різних етапах розвитку Української держави. Визначено особливості становлення системи місцевих бюджетів в різні періоди розвитку Радянського Союзу. Досліджено особливості формування місцевих бюджетів УРСР. Охарактеризовано вплив розвитку місцевих бюджетів СРСР на формування бюджетної системи незалежної Української держави. Визначено основні етапи розвитку місцевих бюджетів в період існування незалежної України. Подано характеристику даних етапів.

Ключові слова: місцеві бюджети, бюджетна система СРСР, податки, місцеві податки, видаткова частина місцевих бюджетів.

Radelytsky Yu. FORMATION OF LOCAL BUDGETS IN MODERN UKRAINE: FORMATION CONDITIONS AND FEATURES OF FORMATION

In this scientific article presents the results of theoretical research of a system of local budgets as the basis of the implementation of local government at various stages of development of the Ukrainian state. The features of a system of local budgets at different times of the Soviet Union. The peculiarities of local budgets Ukrainian SSR. Oharakteryzovano influence of local budgets in the USSR budget system formation of an independent Ukrainian state. The main stages of local budgets in the period of independent Ukraine. Posted characteristics of these stages.

Keywords: local budgets, the budgetary system of the USSR, taxes, local taxes, expenditures of local budgets.

Формування та розвиток системи бюджетних відносин сьогодні пов'язують з періодом зародження державності, проте, формування бюджету як обов'язкового елемента для ефективної побудови фінансово-управлінських відносин в державі в напрямку забезпечення реалізації відповідних функцій відбулося значно пізніше. Це стало наслідком еволюції товарно-грошових відносин та формування механізмів управління, стягнення податків та провадження видаткової політики, а також захисту від зовнішнього втручання. Відтак, формування бюджету стало передумовою функціонування держави як утворення з максимально централізованими управлінськими функціями та фінансовими ресурсами.

Формування системи місцевого самоврядування розпочалося в XI-XV століттях, в часи дрібних князівств та інших територіально-громадських об'єднань. Історичні особливості розвитку, формування торговельних відносин з іншими територіальними утвореннями, поступ господарської діяльності спонукали до зростання ролі міських поселень як автономних адміністративно-територіальних одиниць з можливістю самоуправління та реалізації на своїй території норм магдебурзького права. На теренах сучасної України місцево самоврядування розвивалося з часів існування Київської Русі (IX - Xст.), продовжуючись і за часів Козацької держави, і в період метрополії Австро-Угорської та Російської імперій. Проте, в сучасному його розумінні, місцево самоврядування на нашій території розвинулося у XIX – XX столітті.

Формування місцевих бюджетів стало наслідком відповідного рівня розвитку місцевого самоврядування. А в Україні їх виникнення пов'язане з комплексним реформуванням системи державного

управління в Російській імперії, зокрема, створенням земств у 1864 році, коли і розпочалося становлення місцевого самоврядування.

На початку формування місцевих бюджетів після прийняття у 1864 році положення про земські заклади вперше відбулася спроба передання у відомство земств господарських справ, що означало становлення місцевого самоврядування та певну децентралізацію влади. Основою доходів місцевих бюджетів на той час було майнове оподаткування. При цьому, що особливо важливо, земські платежі з моменту їх стягнення були власністю місцевих органів влади та не підлягали перерозподілу у державний бюджет.

Щодо видаткової частини місцевих бюджетів в аналізованій період, вони включали обов'язкові та необов'язкові видатки. Перші виконувалися для забезпечення виконання державних функцій та не підлягали коригуванню земствами, другі – видатки місцевого значення, які могли коригуватися земськими установами.

Функціонування земської системи та місцевих бюджетів, сформованих відповідно до особливостей її розвитку, характеризувалося нерівномірністю розподілу фінансових ресурсів між центром та локальним рівнем, а також проблемою невідповідності фінансових ресурсів та повноважень місцевих органів влади. Вирішувати проблему невідповідності коштів та обов'язків земства намагалися за допомогою отримання кредитних ресурсів і від приватних структур, і від держави. Попри це, функціонування земств – це сприяння децентралізації, яке супроводжувалося пришвидшенням темпів економічного та соціального зростання, розвитком підприємництва та сільського господарства, а також поширенням освіти та покращенням надання медичних послуг в регіонах.

У 1917 році було утворено Радянський Союз, який, як держава, формував свою бюджетну політику. Даний етап розвитку місцевих бюджетів на території сучасної України можна поділити на такі періоди [5]:

- 1917-1930 рр. – зародження та формування правової системи, розвиток місцевих фінансів на основі Тимчасового положення про місцеві фінанси, а також використання системи надання субвенцій на місяць, колективізація, прийняття конституцій;

- 1930-1938 рр. – реформа оподаткування, індустріалізація, централізація фінансових ресурсів та управлінських функцій, запровадження функціонування бюджетної системи «згори до низу» та правове затвердження сільських бюджетів;

- 1938-1945 рр. – формування єдиного державного бюджету, в складі якого визначено місцеві бюджети, Друга світова війна, наслідком чого стало скорочення кількості місцевих бюджетів;

- 1945-1960 рр. – відбудова у післявоєнні часи, розширення повноважень місцевих бюджетів, введення в дію норм закону про бюджетні права СРСР;

- 1960-1985 рр. – прийняття закону про бюджетні права УРСР, початок перебудови, реформа самооподаткування сільського населення, цінова реформа та підвищення заробітної плати, скасування деяких видів податків;

- 1985-1990 рр. – прийняття Європейської хартії про місцеве самоврядування, розпад Радянського Союзу та незалежність держави Україна.

В 1917 році з утворенням Радянського Союзу органи земського та міського управління були ліквідовані, натомість, було сформовано ради, якими забезпечувалося надання коштів з державних фондів. При цьому, було збережено систему місцевих бюджетів, які набули законодавчого визначення в Конституції РРФСР 10 липня 1918 року. Відтак, бюджетна система включала загальнодержавний та бюджети місцевих рад. Відбувся також розподіл повноважень з відповідним фінансовим забезпеченням. Так, на місцевому рівні місцевими радами було запроваджено місцеві податки та збори, а в разі їх нестачі для реалізації відповідних повноважень з державного казначейства спрямовувалася на локальний рівень фінансова допомога.

Станом на 1922 рік податки в Радянському Союзі поділялися на державні та комунальні. Державні включали в себе прямі та непрямі податки, а також митні платежі, комунальні – податки з майна та нерухомості, збори та надбавки до державних податків. Доходи місцевих бюджетів загалом включали такі види надходжень [6]:

- неподаткові надходження – доходи від діяльності виробничих, комунальних, сільськогосподарських та торговельних підприємницьких структур, доходи від розробок лісу, земельних ділянок та додаткова рента від них, доходи від використання та користування земельними ресурсами, надрами та лісами, переданими місцевим органам влади – 34,4% всіх доходів у СРСР та 40% в УРСР у 1923-1924 роках;

- відрахування від державних податкових платежів та надбавок до них – відрахування від державного сільськогосподарського податку, промислового податку, мита на власність, отриману у спадок, від неподаткових доходів держави, від користування землями, угіддями, рибпромисловими угіддями та торф'яними болотами тощо; надбавка до податку з доходів, надбавки до державного промислового податку від вартості патенту – відповідно 13,4% та 19,4% всіх доходів місцевих бюджетів УРСР;

- місцеві податки та збори - податок з будов, у тому числі житлових будинків, торгових приміщень та складів, податок з власності, збір з деревини, податок з садів та городів, податок з транспортних засобів, податок з худоби, збір з рахунків у готелях та ресторанах, збір з відпочиваючих у лікувально-курортних зонах, податок з публічних видовищ, податок з біржових угод та аукціонного продажу, збір за прописку в місцевості та інші податки, які встановлювалися місцевими органами влади – 6,5% в складі доходів місцевих бюджетів.

Таким чином, двадцять років двадцятого століття характеризувалися:

- формуванням місцевих бюджетів, визначенням їх складу, розвитком бюджетного процесу;

- розподілом функцій державних органів влади та органів місцевого самоврядування;

- формуванням порядку оподаткування на локальному рівні;

- введенням в дію механізму субсидування;

- запровадженням системи фінансового регулювання міжбюджетних відносин.

В питанні дослідження особливостей структури та складу доходів місцевих бюджетів в період 1930-1938 рр., слід виокремити такі аспекти даної системи:

1) місцеві бюджети характеризуються такою структурою дохідної частини: податкові доходи (державні податки, що повністю чи частково передані на локальний рівень, місцеві збори та податки), неподаткові доходи (доходи від власності місцевих підприємств, відрахування від загальнодержавних неподаткових надходжень), доходи від господарювання виконкомів та місцевих рад та майна, що передане у їх володіння;

2) окремі доходи місцевих бюджетів характеризуються цільовим характером свого подальшого використання (відрахування від внесків в ощадну кусту, засоби соціального страхування, колгоспів тощо);

3) важливою складовою доходів місцевих бюджетів є добровільні платежі населення та відрахування, що здійснюється при державному кредитуванні та відкритті депозитних рахунків;

4) надходження до місцевого бюджету неподаткових платежів передбачається визначенням самого способу користування майном (безпосереднього користування майном, здача в оренду чи господарський розрахунок);

5) задля збереження фінансової стійкості неподаткових надходжень законодавчо встановлено порядок вилучення майна.

Період 1938-1945 року характеризується загостренням політико-економічної ситуації у зв'язку з передвоєнною ситуацією та самою війною. Участь у воєнних діях прямо передбачала концентрацію усіх ресурсів в руках центральної влади. Таким чином, у 1938 році місцеві бюджети було включено до Єдиного державного бюджету СРСР. Відтак, було ліквідовано їх самостійність та взято напрямом на повну централізацію бюджетної системи. Проте, саме в даний період, а саме в квітні 1942 року, було визначено відповідно до Указу «Про місцеві податки та збори», перелік місцевих надходжень, який зберігся без змін впродовж тривалого часу, а саме: податок з будівель; збір із власників транспортних засобів, земельна рента, разовий збір на колгоспних ринках. Відтак, саме з даного періоду можна говорити про певну стабільність податкових надходжень до місцевих бюджетів.

Повоєнний період (1945-1960 рр.) характеризувався окремими аспектами розвитку бюджетної системи, які, сформувавшись в цей період, збереглися і надалі. Серед них:

- основними бюджетоформуєчими видами доходів на локальному рівні (область, місто) стали доходи від майна та діяльності підприємств місцевого значення, що було результатом концентрації в даних адміністративно-територіальних утвореннях великої частини підприємств та комунального майна;

- основна частка доходів місцевих бюджетів – закріплені податкові надходження, зокрема, місцеві податки та збори, що стало наслідком концентрації в відповідних утвореннях платників даних податків;

- внаслідок розуміння обласних бюджетів та їх розвитку як транзитів фінансових ресурсів на шляху до місцевих бюджетів нижчого рівня відбулося диференціювання дотацій в доходах місцевих бюджетів;

- через надходження регуляційних податків місцеві бюджети стали залежними від центру.

Період 1960-1985 рр. характеризувався посиленням ролі місцевих бюджетів у розвитку бюджетної системи країни. Зокрема, відбулося поступове посилення значення місцевих рад в вирішенні господарських питань розвитку відповідної території, внаслідок чого зросла частка видатків на сферу народного господарства. Попри це, основною сферою, на які спрямовувалися бюджетні видатки, була соціальна. Реформування економічної сфери також викликало свої зміни в бюджетно-податковій сфері. Зокрема [1, 1]:

- з 1968 року було розширено права сільських та селищних рад, а згодом – і міських та районних, в питанні розпорядження бюджетними коштами та визначення пільг при оподаткуванні місцевими податками та зборами;

- з 1971 року через неспроможність вищих органів місцевого управління впливати та забезпечувати ефективний розвиток підприємств обласного та республіканського підпорядкування, на місцевий рівень було передано велика кількість підприємств промисловості, комунального господарства та побутового обслуговування, торгівлі

тощо з одночасним спрямуванням до місцевих бюджетів частини прибутку таких підприємств;

- з 1980 року було розширено права крайових, обласних та рад автономних округів щодо ціноутворення та бюджетної політики шляхом формування фондів непередбачених ресурсів та ведення пільгової політики;

- з 1981 року запровадження плати за воду і спрямування половини надходження даного податку до місцевих бюджетів;

- з 1983 року на місцевий рівень було передано видаткові повноваження в окремих сферах (житлове будівництво, будівництво об'єктів комунального майна, дитячих дошкільних закладів та їх утримання, клубів, доріг місцевого значення, утримання соціально-культурних закладів тощо).

Незважаючи на зазначені зміни, з 1970 року спостерігається уповільнення соціально-економічного поступу та погіршення макроекономічних показників розвитку країни. А це посприяло пошуку нових джерел наповнення бюджетів та альтернативних способів управління економікою держави.

З 1986 року розпочався наступний етап в радянському періоді розвитку місцевих бюджетів і, що особливо важливо, новий етап розвитку держави, який характеризувався прискоренням розвитку економіки та новими повноваженнями рад. Даний період в історії розвитку СРСР запам'ятовується зародженням демократичних засад розвитку держави, ширшими правами та повноваженнями місцевих органів самоврядування, формування нового типу взаємовідносин між підприємствами та органами влади.

Основними кроками в напрямку реформування місцевого самоврядування в аналізований період були:

- розширення доходних джерел місцевих бюджетів за рахунок загальнодержавних податків, що, знову ж таки, характеризувалося неспроможністю забезпечити ріст власних доходів місцевих бюджетів та економічний розвиток адміністративно-територіальних одиниць;

- запровадження нового податкового платежу – подоходного податку з осіб, який стягувався з доходів громадян внаслідок їх індивідуальної трудової діяльності;

- стимулювання підприємницьких структур до формування місцевих доходів та підвищення ефективності виробничої діяльності відповідно до нормативно-правових актів щодо перебудови господарського механізму і підвищення ролі Мінфіну і Закону СРСР «Про державне підприємство (об'єднання)». Відповідно до зазначеної мети велися спроби встановлення залежності між чисельністю працівників підприємств та доходами місцевих бюджетів відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Слід зауважити, що в аналізований період зросла роль податку з обороту та платежів державних підприємств та організацій з прибутку в питанні наповнення місцевих бюджетів. Окрім того, збалансування місцевих доходів забезпечувалося за

рахунок міжбюджетних трансфертів та відсоткових відрахувань від державних податків.

Наприкінці 80-х рр. було взято курс на поступову відмову від використання командно-адміністративних методів управління та забезпечення економічного розвитку. Республіками, які входили до складу СРСР було взято курс на самофінансування та самоуправління, внаслідок чого було обрано такі особливості розвитку місцевих бюджетів:

- планування видаткової частини бюджетів передбачалося лише на основі доходів відповідного місцевого бюджету, зібраних на відповідній території;
- запровадження нормативів при визначенні видатків місцевих бюджетів, які визначалися на тривалий час.

Великий крок уперед було зроблено з прийняттям таких законодавчих актів: Закону СРСР «Про загальні засади місцевого самоврядування і місцевого господарства в СРСР» від 9 квітня 1990 р., Закону «Про бюджетну систему Української РСР» від 5 грудня 1990 р., Закону «Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування» від 7 грудня 1990 р. Саме з прийняттям останнього серед перелічених актів в Україні почалася доба відновлення інституту місцевого самоврядування [1, 2]. Передусім, було визначено поняття «базовий рівень місцевого самоврядування», до якого було віднесено сільську раду, селище міського типу та місто. Крім того, в законі йшла мова про фінансово-економічну базу місцевого самоврядування, до якої віднесено: природні ресурси, якими розпоряджається Рада народних депутатів базового рівня, комунальна власність, місцеве господарство та фінансові ресурси – місцеві бюджети, валютні фонди рад, ресурси громадського самоврядування, позабюджетні кошти.

Характеризуючи існування системи місцевого самоврядування та місцевих бюджетів на території України в радянський період загалом, варто виділити такі основні тенденції та риси тодішньої системи управління та фінансового забезпечення на локальному рівні:

1. Розвиток місцевого самоврядування в СРСР характеризувався «вмонтованістю» органів влади на місцях в саму систему органів державної влади та їх діяльність відповідно до принципу «демократичного централізму», що означав формальну самостійність органів самоврядування при фактично централізації державної влади. Наслідком даного аспекту розвитку органів самоврядування та їх фінансової спроможності була пріоритетність «загальнодержавних» інтересів в діяльності органів влади на локальному рівні з ігноруванням інтересів адміністративно-територіальних утворень.

2. Розвиток системи місцевих бюджетів характеризувався повною залежністю від бюджетної політики держави та адміністративно-командного типу економіки. Наслідком цього стала повна залежність формування місцевих бюджетів від надання фінансових ресурсів з центру.

З 1991 року розпочинається новий період в історії розвитку місцевих бюджетів на території сучасної України. Разом з прийняттям незалежності в Україні

розпочинається становлення власної бюджетно-податкової системи та місцевого самоврядування. Хронологічно даний період, хоча він триває і досі, можна поділити на три етапи:

- 1991-2000 рр. – становлення Української держави як незалежного державного утворення, формування власної бюджетної системи, а також системи державного управління та місцевого самоврядування; характеризується формуванням державних інститутів та економічних систем, а також системи адміністративно-територіального устрою на основі принципів та досвіду радянського періоду;

- 2001-2014 рр. – спроба реформування системи місцевого самоврядування та місцевих бюджетів, прийняття Бюджетного кодексу України та інших важливих законодавчих актів;

- 2014 р. – триває надалі – проведення реформи місцевого самоврядування та децентралізація, реформування адміністративно-територіального устрою України, обрання про європейського вектора розвитку держави.

Період 1991-2000 рр. розпочався з того, що міжбюджетні відносини в незалежній Україні регулювалися відповідно до Закону УРСР «Про бюджетну систему Української РСР» від 5 грудня 1990 року, який, через прийняття в умовах адміністративно-командної економіки та повної централізації влади, визначав ці «риски» і для бюджетної системи незалежної України. Відповідно до даного Закону, до місцевих бюджетів було віднесено обласні, районні, міські, селищні та сільські бюджети. Закон УРСР «Про бюджетну систему Української РСР» було редактовано та оновлено відповідно до потреб та умов розвитку незалежної України у 1995 році. Внесені зміни, передовсім, засвідчували утворення незалежної держави, формування інституту місцевого самоврядування, бюджетно-податкової та фінансової систем.

Бюджетна система України на той час включала три ланки: державний бюджет, бюджет Автономної Республіки Крим та місцеві бюджети. Ще однією особливістю бюджетної системи було включення бюджетів нижчого рівня до місцевих бюджетів вищого рівня. Будучи спадком розвитку бюджетної системи часів радянського періоду, така залежність місцевих бюджетів від інших бюджетів виключала можливість самостійного та повноцінного функціонування органів місцевого самоврядування. Окрім того, сільські та селищні бюджети формувалися відповідно до рішень районної чи міської ради відповідно до наявності фінансової бази для їх функціонування; районними і міськими радами також визначалися доходи таких бюджетів.

В даний період були прийняті особливо важливі законодавчі акти, які визначили хід розвитку системи місцевого самоврядування та місцевих бюджетів, зокрема: Декрет Кабінету міністрів України «Про місцеві податки та збори» від 20 травня 1993 року, яким було виділено 17 місцевих податків та зборів, Конституція України, ухвалена 28 червня 1996 року, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року.

Конституцією та Законом України «Про місцеве самоврядування» було відкрито нову сторінку в питанні трактування та визначення поняття «місцеві бюджети». Так, відповідно до статті 1 Закону України «Про місце самоврядування», бюджет місцевого самоврядування – це план утворення та використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування. Окрім того, даними актами було змінено принцип побудови бюджетної системи – в обласних та районних бюджетах акумулювалися кошти, направлені з державного бюджету для розподілу між територіальними громадами для забезпечення виконання спільних проектів та з місцевих бюджетів – для проектів соціально-економічного розвитку. Таким чином, ці бюджети позбавлялися власної бази доходів.

Окремо слід звернути увагу на те, що в 1995 році Україна стала членом Ради Європи, а у 1996 році нашою державою підписано Європейську Хартію про місцеве самоврядування, відповідно до чого вона зобов'язала себе формувати систему місцевих фінансів у відповідності до норм міжнародного права.

Другий етап розвитку системи місцевих бюджетів в незалежній Українській державі розпочався з прийняттям Бюджетного кодексу України 21 червня 2001 року. Даний документ забезпечив систематизацію усіх аспектів розвитку та функціонування бюджетної системи та місцевих бюджетів, зокрема. Саме аналізуючи Бюджетний кодекс України, визначається основна мета функціонування місцевих бюджетів як інструменту забезпечення соціально-економічного поступу адміністративно-територіальних одиниць та країни загалом. Крім того, основним шляхом забезпечення даної мети визначено реформування системи місцевих фінансів та міжбюджетних відносин в напрямку забезпечення самостійності місцевих бюджетів та їх фінансової спроможності.

Формування передумов досягнення фінансової незалежності та стабільності місцевих бюджетів, а, відповідно, органів місцевого самоврядування, забезпечено прийняття деяких законодавчих та нормативно-правових актів, аналізуючи які можна виділити основні орієнтири розвитку місцевих бюджетів та органів місцевого самоврядування:

- формування ефективної системи бюджетного планування та удосконалення системи фінансового вирівнювання;

- забезпечення розмежування повноважень на рівні органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади на місцях для їх ефективної роботи;

- стимулювання органів місцевого самоврядування до пошуку додаткових джерел наповнення місцевих бюджетів та забезпечення фінансової самостійності адміністративно-територіальних одиниць;

- закріплення за місцевими бюджетами частки загальнодержавних податків та зборів та підняття ваги місцевих податків та зборів в доходах місцевих бюджетів;

- забезпечення доступу органів місцевого самоврядування до кредитних ресурсів на ринку фінансових запозичень.

Даний період характеризується низкою спроб реформування системи місцевого самоврядування, які, проте, не були успішно реалізовані. Зокрема, 23 травня 2007 року було прийнято Концепцію реформування місцевих бюджетів, метою формування якої було забезпечення зміцнення місцевих бюджетів та ріст їх ролі в питанні забезпечення фінансової достатності адміністративно-територіальних одиниць локального рівня. Дана Концепція була спрямована на реформування місцевих бюджетів до 2011 року, проте, не була реалізована у зв'язку з тим, що, окресливши основні напрямки реформування, не передбачала конкретних заходів з реалізації запланованого.

Ще однією важливою подією стало прийняття нової редакції Бюджетного кодексу України 8 липня 2010 року та 2 грудня 2010 року Податкового кодексу України. Так, було розширено перелік основних джерел формування доходів бюджету розвитку, встановлено порядок застосування програмно-цільового методу на рівні місцевих бюджетів та закріплено доходи місцевих бюджетів тощо.

Останнім етапом розвитку місцевих бюджетів, який триває і досі, є період з 2014 року, коли, внаслідок подій Революції Гідності та підписання Договору про асоціацію з Європейським Союзом, було взято курс на реформування системи державного управління. При цьому, основними напрямками реформування в сфері місцевого самоврядування була реалізація реформи децентралізації, адміністративно-територіальної реформи та податкової реформи. Зважаючи на те, що першими результатами реформування стало формування спроможних територіальних громад, можна говорити про позитивні тенденції реформування – реформа поступово реалізується.

Як висновок, можна зауважити наступне: в процесі розвитку державності на території сучасної України система місцевого самоврядування та місцевих бюджетів формувалася відповідно до умов розвитку та традицій державотворення тих держав, в складі яких українські землі були на той час. Зі становленням незалежної Української держави розвиток місцевого самоврядування та місцевих бюджетів продовжувався відповідно до набутого досвіду розвитку управління на локальному рівні з часів Радянського Союзу, який розвивався в умовах адміністративно-командної економіки. Проте, події 2014 року та підписання Угоди про асоціацію з ЄС посприяли формуванню нового напрямку розвитку державності, системи державного управління та місцевого самоврядування, який сьогодні поступово реалізується шляхом реформування усіх сфер державного управління.

Список використаних джерел

1. Власюк Н.І., Мединська Т.В., Мельник М.І. Місцеві фінанси: навч. посіб. / Н.І. Власюк, Т.В. Мединська, М.І. Мельник. – К.: Алерта, 2011. – 328 с.

2. В.Л. Пількевич. Деякі історичні аспекти формування органів місцевого самоврядування / Пількевич В.Л. // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – К., 2011. – №3. – с. 167-171.

3. Крупіна Н.А. Еволюція інституту місцевого самоврядування / Н. А. Крупіна // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. пр. / голов. ред. М. І. Зверяков; Одеський держ. екон. ун-т. – Одеса, 2009. – Вип. 37. – С. 58-64.

4. Місцеві фінанси [Текст] : підручник / за ред. О. П. Кириленко. — К.: Знання, 2006. — С. 30.

5. Т.Г. Молодченко. Формування бюджетної системи України: історичний аспект [Електронний ресурс] / Т. Г. Молодченко // Актуальні проблеми державного управління. - 2010. - № 2. - С. 113-118. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2010_2_16.

6. Чугунов І.Я., Макогон В.Д. Формування доходів місцевих бюджетів Української РСР у механізмі бюджетного регулювання СРСР / Чугунов І.Я., Макогон В.Д. // Наукові праці НДФІ. – 2008. - №2 (43). – с. 3-13.

References

1. Vlasjuk N.I., Medyns'ka T.V., Mel'nyk M.I. (2011). *Miscevi finansy [Local finances]*. [Manual]. Kyiv: Alerta, 328 p. [in Ukrainian].

2. V.L. Pil'kevych. (2011). Dejaki istorychni aspekty formuvannja organiv misceвого samovrjaduvannja [Some historical aspects of local government]. *Visnyk Derzhavnoi' akademii' kerivnyh kadriv kul'tury i mystectv – Bulletin of the State Academy of Culture and Arts*, 3, 167-171. [in Ukrainian].

3. Krupina N.A. (2009). Evoljucija instytutu misceвого samovrjaduvannja [Evolution Institute of Local Government]. In M. I. Zverjakov (Ed.), *Visnyk social'no-ekonomichnyh doslidzhen' [Journal of Social and Economic Research]*: Vol. 37. (pp. 58-64). Odesa, Odes'kyj derzh. ekon. un-t. [in Ukrainian].

4. Kyrylenko O. P (Ed). (2006). *Miscevi finansy [Local Finance]* [Manual]. Kyiv: Znannja, 30 p. [in Ukrainian].

5. Molodchenko T.G. (2010). Formuvannja bjudzhetnoi' systemy Ukrai'ny: istorychnyj aspekt [Formation of the budget system of Ukraine: historical aspect]. *Aktual'ni problemy derzhavnogo upravlinnja – Actual problems of public administration*, 2, 113-118. [in Ukrainian]. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2010_2_16.

6. Chugunov I.Ja., Makogon V.D. (2008). Formuvannja dohodiv miscevyh bjudzhetiv Ukrai'ns'koj' RSR u mehanizmi bjudzhetnogo reguljuvannja SRSR [Formation of local budgets Ukrainian SSR in the mechanism of fiscal adjustment USSR]. *Naukovi praci NDFI – Proceedings NDFI*, 2 (43), 3-13. [in Ukrainian].

УДК 336.22:005

Р. Я. Галамай

аспірант

Львівський національний університет імені І. Франка, м. Львів

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ

В даній науковій статті наводяться результати теоретичного дослідження розвитку податкової системи як основи бюджетної системи держави. Досліджено еволюцію наукових підходів до трактування податків та податкової системи як соціально-економічних категорій. Подано комплексний підхід трактування податків як економічної категорії. Визначено елементи податкової системи та подано їх характеристики. Визначено основні принципи формування та розвитку податкової системи та її функції. Досліджено основні елементи податку.

Ключові слова: податкова система, податки, принципи податкової системи, функції податкової системи, елементи податку.

Halamay R. THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASIS OF TAX SYSTEM

In this scientific article presents the results of a theoretical study of the tax system as the basis of state budget system. The evolution of scientific approaches to the treatment of taxes and the tax system as a socio-economic categories. Posted integrated approach tax treatment as an economic category. Certain elements of the tax system and submitted their haraktreystyku. The basic principles of formation and development of the tax system and its functions. The basic elements of the tax.

Key words: tax system that taxes the principles of the tax system, the functions of the tax system, the tax items.

Розвиток Української держави на етапі оптимізації законодавчих та управлінських умов функціонування бюджетно-податкової, судової та інших систем, а також адміністративно-територіального реформування передбачає перерозподіл ресурсної бази, повноважень та прав між центральним та локальним рівнями в напрямку децентралізації.

Відтак, особливої уваги заслуговує питання розвитку податкової системи в новосформованих умовах росту ролі місцевого самоврядування.

Визначення передумов та напрямків реформування податкової системи в умовах реформування місцевого самоврядування вимагає, першочергово, дослідження основних теоретичних